

Asia: OM 9/021/2016

Tuomioistuinviraston perustaminen

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko vai vastustatteko tuomioistuinviraston perustamista?

Kannatan

Mikä on yleinen arvionne toimikunnan ehdotuksesta?

-

Miten arvioitte tuomioistuinviraston hoidettaviksi ehdotettuja tehtäviä?

-

Pidättekö toimikunnan arviota tuomioistuinviraston henkilöstömäärästä oikeana ja riittävänä?

-

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpanosta ja nimeämismenettelystä?

-

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan ja ylijohtajan välisestä toimivallanjaosta?

-

Mikä on kantanne toimikunnan esittämään viraston sijaintipaikkaan ja sijaintipaikan valinnassa huomioon otettaviin seikkoihin?

-

Muuta huomioitavaa?

Lapin yliopisto/Tuula Linna

Lausunto mietinnöstä Tuomioistuinviraston perustaminen (OM M&L 23/2017)

1. Yleistä

Tuomioistuinviraston perustaminen on erittäin tervetullut ja kannatettava uudistus. ”Oman” keskushallinnon saaminen – poliittisesti johdetusta oikeusministeriöstä erillään – vahvistaa tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksiä ja tuomareiden ammatillista identiteettiä yhtenäisenä professiona.

Tuomioistuinviraston tehtävät on määritelty onnistuneesti; erityisesti on varottu kajoamasta tuomareiden riippumattomuuteen niin yleisellä tasolla kuin yksittäisissä lainkäyttötehtävissä. Tosin sivulla 52 todetaan, että erityisviraston olisi mahdollista tukea tuomioistuinten toiminnan kehittämistä poliittisesti johdettua ministeriötä aktiivisemmin. Olisi hyvä, jos tätä ilmaisua konkretisoitaisiin ja korostettaisiin, että kyseessä ei ole esimerkiksi lainkäytön yhtenäisyyden ohjaaminen. Lainkäytön yhtenäisyys varmistetaan lainsäädännöllä ja muutoksenhakuinstanssien ratkaisuilla.

Erinomainen kirjaus tulisi tuomioistuinlain 3 §:ään, jossa lakiin kirjattaisiin se, että tuomioistuinviraston velvollisuus on ottaa huomioon toiminnassaan tuomioistuinten riippumattomuus.

2. Ylijohtaja ja johtokunta

Johtokunnan kokoonpanossa niin sanottuja ”rivituomareita” tulisi olla riittävästi mukana. Ehdotuksen mukaan johtokuntaa kuuluisi ainoastaan yksi kärjätuomari. Vaikka johtokunnan jäsenten tehtävä ei ole valvoa oman ammattikuntansa etua, voisi olla perusteltua, että johtokunnassa olisi kaksi kärjätuomaria jäsenenä.

Esitetty johtokunnan nimittämistapa ei vaikuta onnistuneelta. Säännöksissä ei kerrota esimerkiksi sitä, miten menetellään, jos päällikkötuomarit eivät saavuta yksimielisyyttä. Toive siitä, että yhteisymmärrys saavutetaan ”vakiintuneiden yhteistoimintamuotojen” puitteissa on liian epämääräinen eikä täytä avoimen lainvalmistelun edellytyksiä. Mitä ovat nämä vakiintuneet toimintamuodot ja miten niitä kontrolloidaan?

Aivan aiheeton ei ole pelko siitä, että tietyn päällikkötuomarin läpiajama ehdokas kuuntelee herkällä korvalla kyseisen päällikkötuomarin mielipiteitä johtokunnassa.

Johtokunnan nimeämisvalta tulisi kuulua muille kuin päällikkötuomareille, ei kuitenkaan poliittiselle johdolle (oikeusministeri, valtioneuvosto ym.). Sopivia nimeäjiä voisivat olla ylimmät asteet (KKO ja KHO) taikka tuomarivalintalautakunta.

On tärkeää, että ylijohtaja on operatiivinen johtaja, joka nimitetään määrääjäksi. Jotta operatiivisesta johtajasta ei muodostu valtakeskusta, on välttämätöntä, että ylin päätöksenteko kuuluu kollegiaaliselle elimelle, johtokunnalle, joka on operatiivisen johtajan yläpuolella. Operatiivinen johtaja on kuin yhtiön toimitusjohtaja ja johtokunta yhtiön hallitus.

Ylijohtajan tulisi olla oikeustieteellisen koulutuksen saanut henkilö ja lisäksi syvästi perehtynyt tuomioistuinlaitoksen toimintaan. Johtokunta on liian kankea ja monijäseninen elin kyetäkseen operatiiviseen päivittäisjohtamiseen tai asioiden linjaamiseen. On tärkeää, että ylin operatiivinen johtaja tuntee hyvin tuomioistuinlaitoksen. Puhdas ammattijohtaja tuskin voi onnistua tässä tehtävässä yhtä hyvin kuin juristi, jolla on riittävä työkokemus tuomioistuinlaitoksesta.

3. Muita huomioita

On erinomaista, että mietinnössä kiinnitetään huomiota tuomareiden ammattieettisiin kysymyksiin. Suomen tutkinto- ja täydennyskoulutusjärjestelmässä ammattieettiset kysymykset ovat valitettavasti jääneet varjoon, suorastaan jopa unohtuneet. Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnassa on muutaman edeltävän vuoden aikana kiinnitetty ammattieettisiin kysymyksiin koulutuksessa erityishuomiota.

Tuomarivalintalautakuntaa varten tehtävien ansioyhdistelmien tekeminen ja muiden käytännön asioiden hoitaminen tuomareiden hakumenettelyssä on tervetullut uudistus. Se säästää työtä yksittäisissä tuomioistuimissa, yhtenäistää käytäntöä ja luo pontimen kehittää rekisteri- ja muita järjestelmiä hakumenettelyä helpottamaan.

Mietinnössä olisi voitu laajemmin selostaa selvitysmiesten arviomuistiosta annettuja lausuntoja (s. 62). Kyseessä ovat kuitenkin suhteellisen tuoreet lausunnot. Vaikka ne on julkaistu, olisi niihin voitu kiinnittää suurempi huomio mietinnössä.

Mietinnössä on suhteellisen ohuesti perusteltu se, että tuomioistuinvirastolle myönnettäisiin oikeus toimia hallinnonalan neuvotteluviranomaisena. Neuvotteluviranomaisena virkaehtosopimusneuvotteluissa toimisi ylijohtaja. Ilmeisesti johtokunnalla ei olisi asiassa roolia. Voidaan kysyä, johtaako tämä ongelmiin. Toisin sanoen ylijohtaja olisi muutoin johtokunnan alainen, mutta voisi omien linjaustensa mukaisesti toimia neuvotteluviranomaisena. Kysymys on jäänyt liian epämääräiseksi ehdotuksessa.

Tuomioistuinlain 5 §:ssä säädettäisiin, että tuomioistuinvirasto huolehtii viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä toimista 4 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen ohjeiden mukaisesti. Olisi tärkeää, että kaikki hovioikeudet noudattaisivat yhtenäisiä ohjeita.

Tuomioistuinlain 11 §:ssä säädettäisiin siitä, että tuomioistuimen lausunnosta tulee ilmetä käsitys ”keskinäisestä paremmuudesta täytettävänä olevaan virkaan”. Tätä ohjetta ei nykyisinkään kattavasti noudateta. Riittävää on, että lausunnossa asetetaan paremmuusjärjestykseen niin sanotut varteen otettavat eli ansioituneimmat hakijat. Menettely, jossa lausunnossa esitetään vain käsitys siitä, kuka tulisi nimittää virkaan asettamatta muutamaa seuraavaksi ansioitunutta paremmuusjärjestykseen, ei palvele parhaalla mahdollisella tavalla tuomarivalintalautakuntaa.

Tuula Linna

Lausunto on Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnan lausunto, laatija prof. Tuula Linna, hyväksynyt dekaani Juha Karhu